

บทความวิชาการ

Forum Theatre as a Teaching Strategy in Nursing Education

Received: Apr 17, 2024

Revised: Aug 13, 2024

Accepted: Aug 19, 2024

Rattikorn Muangnang, Ph.D.¹Sumuttana Kaewma, Ph.D.^{2*}

Abstract

Introduction: Simulated learning scenarios facilitate the growth of nursing students' knowledge, skills, and practical nursing experiences prior to their engagement in real - world patient care settings.

Objective: To provide an overview of concepts and strategies for administering nursing education through the utilization of forum theatre.

Key issues: Fundamental theoretical concepts of learning associated with forum theatre; key strategies of forum theatre; steps in managing nursing education using forum theatre and the role of the instructor in supporting forum theatre learning and examples of applying forum theatre in nursing education.

Conclusions: The strategy of managing nursing education using forum theatre supports student engagement in learning and hands - on learning in a safe and friendly environment, with instructors facilitating the learning process.

Implications: Forum theatre can be used in both classroom settings and remote learning, and can be applied to nursing across various fields and issues.

Keywords: forum theatre, teaching and learning, nursing education

¹Lecturer: Email: noko24psy@bcnu.ac.th

^{2*}Corresponding author: Lecturer, Email: sumuttana.k@bcnu.ac.th

¹⁻²Boromarajonani College of Nursing, Udonthani, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute, Udonthani, Thailand.

กลยุทธ์การสอนโดยใช้ฟอรัมเวิลีเตอร์ในการศึกษาทางการแพทย์

Received: Apr 17, 2024

Revised: Aug 13, 2024

Accepted: Aug 19, 2024

รัตติกร เมืองนาง ปร.ด.¹สุมัทธนา แก้วมา ปร.ด.^{2*}

บทคัดย่อ

บทนำ: การจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาพยาบาลโดยใช้สถานการณ์จำลองส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาความรู้ ทักษะ และประสบการณ์การปฏิบัติการพยาบาลก่อนการดูแลผู้ป่วยในสถานการณ์จริง

วัตถุประสงค์: เพื่อนำเสนอการทบทวนแนวคิดและกลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนด้วยฟอรัมเวิลีเตอร์ทางการศึกษาทางการแพทย์

ประเด็นสำคัญ: แนวคิดทฤษฎีพื้นฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับฟอรัมเวิลีเตอร์ กลยุทธ์ที่สำคัญของฟอรัมเวิลีเตอร์ ขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ฟอรัมเวิลีเตอร์ บทบาทของผู้สอนในการสนับสนุนการเรียนรู้ฟอรัมเวิลีเตอร์ และตัวอย่างการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ฟอรัมเวิลีเตอร์ในการศึกษาทางการแพทย์

สรุป: กลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ฟอรัมเวิลีเตอร์เป็นการสนับสนุนให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และลงมือปฏิบัติการเรียนรู้ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเป็นมิตร โดยผู้สอนทำหน้าที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ: การจัดการเรียนการสอนฟอรัมเวิลีเตอร์สามารถทำได้ทั้งในห้องเรียน และการเรียนการสอนทางไกล และนำไปปรับใช้กับการพยาบาลในทุกสาขาในหลากหลายประเด็น

คำสำคัญ: ฟอรัมเวิลีเตอร์ การเรียนการสอน การศึกษาทางการแพทย์

¹อาจารย์ Email: noko24psy@bcnu.ac.th

^{2*}Corresponding author อาจารย์ Email: sumuttana.k@bcnu.ac.th

¹⁻²วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี อุตรธานี คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก อุตรธานี ประเทศไทย

บทนำ

ในปัจจุบันประเทศไทยมีแผนการศึกษาแห่งชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ที่ได้กำหนดทิศทางและนโยบายการพัฒนาการศึกษาในประเทศไทยเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และรองรับความต้องการของสังคมและเศรษฐกิจในอนาคต เน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะและความรู้ที่จำเป็นสำหรับชีวิต และการทำงานในอนาคต การเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนโดยการส่งเสริมทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (3Rs + 8Cs) ซึ่งหลัก 3Rs ได้แก่ การอ่านออก (Reading) การเขียนได้ (Writing) และการคิดเลขเป็น (Arithmetics) ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ปัญหา (Critical thinking and problem solving) ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and innovation) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (Cross – cultural understanding) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (Collaboration, teamwork and leadership) ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และการรู้เท่าทันสื่อ (Communications, information and media literacy) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing and ICT literacy) ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้ (Career and learning skills) และความมีเมตตา กรุณา มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม (Compassion)¹ ซึ่งทักษะเหล่านี้สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ของฟอรัมเธียเตอร์ที่เป็นอีกหนึ่งเทคนิคที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้จริงจากการกระทำ อันเป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Experiential learning)² ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติ³ การที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติการเรียนรู้ด้วยตนเองตามเทคนิคฟอรัมเธียเตอร์ สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของมนุษย์ เพราะเป็นการเรียนรู้ที่ต้องใช้ทักษะหลายด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายในการแสดงท่าทาง การเคลื่อนไหว ด้านความคิดในการแก้ไขปัญหาและเชื่อมโยงกับชีวิตและสังคม ด้านการสื่อสารด้วยการฟังและการพูด รวมทั้งด้านปฏิสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น กล่าวโดยสรุป คือ เทคนิคฟอรัมเธียเตอร์ช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยได้เป็นอย่างดี⁴⁻⁵

ฟอรัมเธียเตอร์ (Forum theatre) เป็นรูปแบบของการแสดงละครที่มีผู้ชมมีส่วนร่วม ถูกสร้างขึ้นในช่วง ค.ศ. 1970 โดยออกุสโต โบอัล (Augusto Boal) ซึ่งเป็นนักการละครชาวบราซิล นักทฤษฎี และนักเคลื่อนไหวทางการเมือง ได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากนักการศึกษาและนักทฤษฎี เปาโล แฟร์เร (Paulo Freire) ฟอรัมเธียเตอร์เป็นเทคนิคละครของผู้ถูกกดขี่ (Theatre of the oppressed) ที่ใช้ละครของผู้ถูกกดขี่ในการเปลี่ยนแปลงในสังคมและทางการเมือง เป็นการนำเสนอสถานการณ์ที่ทำทนายในรูปแบบของการแสดงสดโดยให้ผู้ชมมีส่วนร่วม ซึ่งผู้ชมสามารถแสดงความคิดเห็น แนะนำการเปลี่ยนแปลงบทในฉากละคร และสามารถรับบทในฉากละคร เมื่อการแสดงมีการดำเนินมาถึงจุดที่ตัวละครต้องตัดสินใจหรือต้องแก้ไขสถานการณ์ การแสดงจะหยุดเพื่อให้ผู้ชมได้สวมบทบาทของตัวละครที่ถูกกดขี่โดยการด้นสด (Improvisation)⁶ ที่ไม่ได้มีการซักซ้อมมาก่อน ทั้งนี้ โบอัลเชื่อว่าการเปลี่ยนผ่านทางสังคมได้ทุกคนต้องเป็นผู้กระทำการ (Protagonist) การที่ผู้ชมได้รับประสบการณ์ใหม่จากการแสดงหรือการ "กระทำการ" (Doing) ซึ่งช่วยให้ค้นพบทางออกหรือแนวทางใหม่ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้วยตัวเอง กระบวนการนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้ชมเข้าใจปัญหาแต่ยังช่วยให้สามารถปลดปล่อยตนเองจากการเป็นผู้ถูกกดขี่หรือถูกจำกัด โดยการสร้างความตระหนักรู้และพลังในการเปลี่ยนแปลง⁷ ต่อมาเทคนิคการจัดการเรียนรู้ฟอรัมเธียเตอร์ถูกนำไปใช้ทั้งโดยตรงและโดยการประยุกต์เพื่อสร้างการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงอย่างแพร่หลาย

ในต่างประเทศได้มีการนำฟอร์มเธิเอเตอร์มาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาในศาสตร์สาขาต่าง ๆ กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก ได้แก่ ในประเทศสวีเดน นักศึกษาแพทย์ได้ฝึกทักษะการแจ้งข่าวการเสียชีวิตของผู้ป่วยให้แก่ญาติสนิทผ่านการเรียนรู้ฟอร์มเธิเอเตอร์ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษาแพทย์ได้เข้าใจกระบวนการทางอารมณ์ในภาวะสูญเสียของญาติ และวิธีการสื่อสารในสถานการณ์ที่ยุ่ยยาก⁸ ในประเทศสกอตแลนด์ มีการใช้นำฟอร์มเธิเอเตอร์มาใช้ในการฝึกทักษะการสื่อสารให้กับนักศึกษาเภสัชศาสตร์ เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารของตนเอง โดยเน้นการให้คำปรึกษาและการสัมภาษณ์ระหว่างนักศึกษาเภสัชศาสตร์และผู้รับบริการ⁹ ในประเทศอังกฤษมีการศึกษาประสบการณ์ และประสิทธิผลของการใช้เทคนิคฟอร์มเธิเอเตอร์ในการพัฒนาทักษะการพยาบาลด้านสุขภาพจิต ช่วยให้นักศึกษาพยาบาลสาขาสุขภาพจิตมีความเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น (Empathy) เพิ่มขึ้น¹⁰ อีกทั้งได้นำฟอร์มเธิเอเตอร์มาใช้ในการพัฒนาทักษะการสื่อสารของนักศึกษาพยาบาลในสถานการณ์ที่พยาบาลต้องให้การดูแลเด็กแบบประคับประคองและช่วงสุดท้ายของชีวิต¹¹ นอกจากนี้ ในประเทศแคนาดา มีการนำฟอร์มเธิเอเตอร์มาผสมผสานการฝึกซ้อมทางความคิด (Cognitive rehearsal) เพื่อให้นักศึกษาพยาบาลได้เรียนรู้กับการรับมือกับการกลั่นแกล้ง¹²

ในประเทศไทยฟอร์มเธิเอเตอร์ถูกนำมาใช้ปี พ.ศ. 2556 โดยศรชัย ฉัตรวิริยะชัย ผู้เชี่ยวชาญด้านการละครซึ่งได้ก่อตั้งกลุ่มละคร “มารีองดู” มาจากคำภาษาไทย “มาลองดู” โดยใช้การแสดงละครเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับผู้ถูกกดขี่และถูกเอารัดเอาเปรียบ ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการนำเสนอละครในหลากหลายประเด็น ได้แก่ การเข้าถึงบริการสาธารณะของผู้พิการ คนไร้บ้าน สิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุ สิทธิของผู้ป่วยระยะสุดท้าย การล่วงละเมิดทางเพศ การเหยียดเพศภาวะ เป็นต้น¹³ และต่อมาได้มีการนำฟอร์มเธิเอเตอร์ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ในการศึกษาทางการพยาบาลของประเทศไทยในปัจจุบัน พบว่า มีเพียงรายงานการศึกษาวิจัยในประเด็นการสร้างสรรค์ฟอร์มเธิเอเตอร์ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมทางการพยาบาลสำหรับนักศึกษาพยาบาล¹⁴ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ฟอร์มเธิเอเตอร์ส่งเสริมให้นักศึกษาพยาบาลมีส่วนร่วมในชั้นเรียน นักศึกษาพยาบาลมองเห็นประเด็นจริยธรรมที่ปรากฏในละคร และทำให้นักศึกษาพยาบาลตระหนักถึงการปฏิบัติงานพยาบาลวิชาชีพมากขึ้น จะเห็นได้ว่ายังมีการนำฟอร์มเธิเอเตอร์มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษาพยาบาลค่อนข้างน้อย และยังไม่ครอบคลุมถึงสถานการณ์ในคลินิก และการให้การดูแลผู้ป่วยเฉพาะทางในสาขาการพยาบาลต่าง ๆ

ผู้เขียนได้เรียบเรียงบทความวิชาการนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อทบทวนแนวคิดที่สำคัญของฟอร์มเธิเอเตอร์ และเพื่อนำเสนอกลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ฟอร์มเธิเอเตอร์ในการศึกษาพยาบาล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อวงการการศึกษาทางการพยาบาล โดยเฉพาะอาจารย์ผู้สอนที่สามารถนำการจัดการเรียนรู้ฟอร์มเธิเอเตอร์ไปใช้ในการพัฒนาความรู้ และทักษะทางการพยาบาลให้นักศึกษาพยาบาล ก่อนที่จะขึ้นฝึกปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยในสถานการณ์จริง ส่งผลต่อคุณภาพการดูแลผู้รับบริการที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการใช้ฟอร์มเธิเอเตอร์ในการศึกษาทางการพยาบาล

การใช้ฟอร์มเธิเอเตอร์เป็นกลยุทธ์การสอนในการศึกษาทางการพยาบาลมีวัตถุประสงค์หลายประการ ได้แก่¹⁵

1. การเสริมสร้างทักษะในการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจในการดูแลผู้ป่วย โดยช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ในสถานการณ์ที่สมจริง
2. การกระตุ้นการมีส่วนร่วมและการเข้าร่วมอย่างจริงจังจากผู้เรียนผ่านการแสดงบทบาทในละคร
3. การสนับสนุนการทำความเข้าใจและการตอบสนองต่อสถานการณ์เชิงวิชาการและเชิงทฤษฎี

4. การสร้างโอกาสให้เกิดการคิดวิเคราะห์และการเตรียมการที่เกี่ยวข้องกับทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และการตัดสินใจทางคลินิก

แนวคิดทฤษฎีพื้นฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับฟอรัมเถียงเตอร์ในการศึกษาทางการพยาบาล

1. แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่สนับสนุนการใช้ฟอรัมเถียงเตอร์ในการศึกษาทางการพยาบาลการใช้ฟอรัมเถียงเตอร์มีความสอดคล้องกับทฤษฎีทางการศึกษาหลายแนวคิด ได้แก่¹⁶⁻¹⁸

1.1 ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ในการเรียนรู้ผ่านกลยุทธ์การสอนฟอรัมเถียงเตอร์เป็นการเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากการคิดวิเคราะห์ อภิปรายเกี่ยวกับประเด็นปัญหาทางการพยาบาลจากสถานการณ์จำลอง หาแนวทางการแก้ไขปัญหา และการลงมือปฏิบัติช่วยให้ผู้เรียนสร้างความเข้าใจในการดูแลผู้ป่วย

1.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory) มีความเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนใหญ่เป็นการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ การชมการแสดงละครในสถานการณ์จำลองช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการสังเกตและการเข้าร่วมการแสดงบทบาทในฟอรัมเถียงเตอร์ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากเพื่อนและพัฒนาทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล

1.3 ทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative learning) โดยฟอรัมเถียงเตอร์เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เกิดการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ และการพัฒนาตนเอง ความท้าทายของผู้เรียนในการอภิปราย และตั้งสมมติฐานในการเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา รวมทั้งการแสดงในฉากละครช่วยส่งเสริมความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2. การเชื่อมโยงการเรียนรู้ในการปฏิบัติการพยาบาลและการสะท้อนคิด

ฟอรัมเถียงเตอร์เป็นสื่อกลางหลักการเรียนรู้โดยการทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ในสถานการณ์ที่สมจริง เปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมจริงในการแสดง มีการฝึกการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติในบทบาทของผู้แสดงแทนการเป็นผู้ชม ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์การกระทำและทัศนคติของตนเองอย่างมีวิจารณญาณ สามารถระบุจุดที่ต้องปรับปรุง และทำให้เกิดเอกลักษณ์มืออาชีพในบทบาทของพยาบาล

3. การผสมผสานฟอรัมเถียงเตอร์ในการศึกษาเพื่อเพิ่มทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ และการใช้เหตุผลทางคลินิก

ฟอรัมเถียงเตอร์เป็นการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยสนับสนุนให้ผู้เรียนวิเคราะห์สถานการณ์ที่ซับซ้อน พิจารณามุมมองที่หลากหลาย และเสนอวิธีแก้ปัญหาที่สร้างสรรค์ ด้วยการจำลองสถานการณ์ทางคลินิก ผู้เรียนจะพัฒนาทักษะการใช้เหตุผลทางคลินิกและเรียนรู้ที่จะตัดสินใจอย่างมีข้อมูลภายใต้ความกดดัน ซึ่งท้ายที่สุดจะช่วยเพิ่มความพร้อมในการปฏิบัติการพยาบาลในโลกแห่งความเป็นจริง

กลยุทธ์ที่สำคัญของฟอรัมเถียงเตอร์

ฟอรัมเถียงเตอร์เป็นการแสดงละครที่นำเสนอสถานการณ์จำลองซึ่งเป็นสถานการณ์ความขัดแย้งยุ่งยากหรือซับซ้อน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ผู้แสดงละครจะแสดงละครตามบทบาทที่ได้รับตั้งแต่เริ่มต้นจนจบเรื่อง 1 รอบ เพื่อเป็นการนำเสนอสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด

ขั้นที่ 2 โจ๊กเกอร์ (Joker) หรือผู้ดำเนินรายการ (Moderator) หรือผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ (Facilitator) จะเปิดการอภิปรายโดยการตั้งคำถามและกระตุ้นให้ผู้ชมได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ต่อสถานการณ์และหาทางแก้ไขในเชิงสร้างสรรค์

ขั้นที่ 3 การเปลี่ยนบทบาทของผู้ชมเป็นผู้แสดง โดยจะมีการนำเสนอละครใหม่อีกครั้งตั้งแต่เริ่มต้น และหากผู้ชมต้องการที่จะแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ในช่วงใด ผู้ชมสามารถจะพูด "หยุด" ได้ทุกเมื่อ และการแสดงจะหยุด ผู้ชมจะเข้าไปสวมบทบาทแทนนักแสดงบนเวที ซึ่งการกระทำนี้จะเป็นการเสนอทางเลือกอื่น ในเชิงบวกสำหรับการแก้ไขสถานการณ์นั้น ซึ่งการเข้าไปสวมบทบาทจากผู้ชม (Spectator) เป็นผู้แสดง (Spect - actor) โดยไม่ได้ฝึกซ้อมมาก่อนหรือเรียกว่า “การค้นสด” เป็นการเรียนรู้โดยการ “กระทำ” จะช่วยให้ ผู้ที่สวมบทบาทผู้แสดงมีการตกผลึกภายในตนเอง (Internalization) นำไปสู่การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative learning) ซึ่งวิธีการในฟอรัมเธียเตอร์ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อหาข้อตกลงในการแก้ปัญหา แต่เป็นการชักชวนทางเลือกที่เป็นไปได้สำหรับชีวิตจริงที่ถูกเสนอโดยผู้ชมที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดง การสวมบทบาทของผู้ชมจึงถือเป็นการกระทำการเพื่อชักชวนการแก้ปัญหา^{7,19}

ขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ฟอรัมเธียเตอร์

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคฟอรัมเธียเตอร์ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการแสดง (Pre - production) ได้แก่

1.1 กำหนดประเด็นปัญหาหรือความขัดแย้งที่ต้องการหยิบยกมาเป็นประเด็นการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ตามเป้าหมายการเรียนรู้ โดยสถานการณ์ที่จำลองขึ้นมาในฟอรัมเธียเตอร์มักจะเป็นสถานการณ์ที่ไม่ดี มีความขัดแย้ง หรือวิกฤตที่ต้องมีการตัดสินใจ และไม่มีคำตอบที่ชัดเจน เช่น การสื่อสารกับผู้ป่วยบริการด้วยความใจร้อน การกลั่นแกล้ง ซึ่งการเขียนบทละครนั้น สถานการณ์จะจบลงด้วยความไม่พึงพอใจของผู้รับบริการ^{17,19} ดังนั้น สถานการณ์จำลองเหล่านี้จึงจะส่งเสริมให้ผู้ชมได้เกิดความคิดอย่างลึกซึ้ง หลากหลายมิติ

1.2 ศึกษาข้อมูลในประเด็นปัญหาที่กำหนดเพื่อนำมาสร้างสรรค์บทละครหรือสถานการณ์จำลอง

1.3 วางแผนการดำเนินงาน ออกแบบฉาก องค์ประกอบฉาก และเตรียมเสื้อผ้าสำหรับนักแสดง

1.4 ฝึกซ้อมการแสดงตามบทละคร ซึ่งละครนี้ไม่ได้มุ่งเน้นความสมบูรณ์แบบเหมือนกับการฝึกซ้อมการแสดงในละครเวที

ขั้นที่ 2 ขั้นการแสดง (Production) ผู้ดำเนินรายการ (Moderator) กล่าวต้อนรับ แจ้งกติกา หรือข้อตกลงเบื้องต้นของการดำเนินกิจกรรมฟอรัมเธียเตอร์ และอำนวยความสะดวกบนเวที โดยให้มีการแสดงละคร ตั้งแต่ต้นเรื่องจนจบ 1 รอบ จากนั้นผู้ดำเนินรายการจะตั้งคำถามต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ชมได้เกิดการอภิปราย ประเด็นปัญหา และหาทางออกที่เป็นไปได้กับการแก้ปัญหานั้น ภายใต้บรรยากาศที่ผ่อนคลายและรู้สึกปลอดภัย ภายหลังการอภิปรายจะให้มีการแสดงในรอบที่ 2 ซึ่งในครั้งนี้ผู้ชมจะได้มีส่วนร่วมในการแสดงโดยนำแนวทางการแก้ปัญหาที่ได้จากการอภิปรายไปแสดงแบบค้นสด

ขั้นที่ 3 ขั้นหลังการแสดง (Post - production) เป็นการอภิปรายหลังและกระตุ้นถามการเรียนรู้สะท้อนถึงประสบการณ์ของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งอาจจะทำได้หลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การถามตอบ การเขียนบันทึก สะท้อนคิด เป็นต้น

บทบาทของผู้สอนในการสนับสนุนการเรียนรู้ฟอรัมเถียงเถียง

ผู้สอนอาจทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินรายการ (Moderator) ซึ่งเป็นบทบาทที่สำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ในฟอรัมเถียงเถียง โดยมีหน้าที่ ดังนี้¹⁹

1. กล่าวต้อนรับ และแนะนำบทบาทของตนเองในการเป็นผู้เอื้ออำนวยการแสดงและส่งเสริมการอภิปรายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้
2. อธิบายกติกาหรือข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับแก่ผู้ชม เช่น
 - ถ้าหากผู้ชมรู้สึกว่าคุณสามารถที่จะแสดงบทบาทแทนตัวละครบนเวทีให้ปรบมือหรือบอกให้ “หยุด” และการแสดงบนเวทีจะหยุดชั่วคราว
 - ผู้ชมที่ขึ้นมาแสดงบนเวทีให้แนะนำตัวเอง
 - ผู้ชมที่ขึ้นมาบนเวทีจะสามารถแสดงแทนตัวละครหรือผู้แสดงได้เพียงตัวละครเดียว
 - บทบาทที่แสดงต้องอยู่ในความเป็นจริง (Realistic) และภายในเวลาที่เหมาะสม
3. รับฟังสมาชิกทุกคน และคอยเอื้ออำนวยระหว่างผู้แสดงและผู้ชม รวมทั้งเชิญผู้ชมมาแสดงบนเวที
4. กระตุ้น ส่งเสริม กำกับการอภิปราย การมีส่วนร่วมระหว่างผู้แสดงและผู้ชมให้อยู่ในเชิงสร้างสรรค์และภายในเวลา
5. ถามคำถามกับผู้ชม แต่ไม่ให้คำตอบ ตัวอย่างคำถาม ได้แก่
 - คุณสังเกตเห็นอะไรในการแสดง ?
 - การแสดงเกี่ยวกับอะไร ?
 - ปัญหาที่เป็นจุดเน้นในการแสดงคืออะไร ?
 - สาเหตุของปัญหาคืออะไร ?
 - ใครถูกทำร้ายมากที่สุด ?
 - ปัญหานี้ต้องจบแบบนี้ใช่หรือไม่ ?
 - คุณสามารถทำอะไรได้อีกบ้าง หรือมีวิธีแก้ปัญหานั้นหรือไม่ อย่างไร ?
 - คุณคิดว่ากลยุทธ์ที่เหมาะสมสำหรับการแก้ปัญหานี้คืออะไร ?
 - สิ่งนี้สามารถเกิดขึ้นในชีวิตจริงได้หรือไม่ ? คุณคิดว่าเป็นไปได้หรือไม่ ?
 - คุณคิดว่ามีตัวละครไหนที่คล้ายกับในชีวิตจริงของตัวเอง?
 - คุณเห็นว่ามีบุคคล เช่น ญาติ เพื่อน เพื่อนร่วมงาน หรือใครก็ได้ที่คล้ายกันกับตัวละครนี้ไหม ?
 - คำแนะนำที่คุณจะให้แก่วิดีโอหรือเพื่อนที่จะอยู่ในสถานการณ์ที่คล้ายกันคืออะไร ?
6. ใช้เทคนิคต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับฟอรัมเถียงเถียง เพื่อให้ผู้ชมเข้ามามีส่วนร่วม มีการกระตุ้นการมีส่วนร่วมโดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ เช่น เกม การออกกำลังกาย ในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย
7. ช่วยเหลือและให้คำแนะนำเสมือนเป็นผู้กำกับ คอยเชื่อมโยง สนับสนุนทีม
8. มีความกระตือรือร้นและเป็นกลาง ไม่แสดงความคิดเห็นของตนเอง ไม่เจ้ากี้เจ้าการหรือกดดัน
9. รับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในการอภิปรายโดยพยายามส่งเสริมให้เกิดการอภิปรายเกี่ยวกับสถานการณ์มากกว่ามองหาวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด

10. สร้างบรรยากาศการเรียนรู้และไม่ให้ผู้แสดงหรือผู้ชมที่สวมบทบาทเป็นผู้แสดง (Spect - actor) ถูกตำหนิหรือวิพากษ์วิจารณ์

ตัวอย่างประเด็นสถานการณ์จำลองในการพยาบาลเฉพาะสาขา

โดยทั่วไปเทคนิคฟอรัมเธียเตอร์สามารถนำไปใช้ทางการศึกษาในบริบทที่หลากหลาย โดยเปิดโอกาสให้ผู้ชมได้เรียนรู้จากประสบการณ์โดยตรง ซึ่งสามารถนำไปใช้ในชุมชนที่มีความเสี่ยงต่อการถูกแยกออกจากสังคม เช่น สถานการณ์ที่มีการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มคนบางประเภท หรือในบริบทที่มีการสนับสนุนเจตคติรังเกียจกลุ่ม (Prejudice) หรือความรู้สึกทางลบของบุคคลที่มีต่อผู้อื่นหรือกลุ่มอื่น ๆ นอกจากนี้ยังสามารถใช้ในกรณีที่พบว่ามีความไม่ใส่ใจ การขาดการมีส่วนร่วม ความเฉยเมย ความก้าวร้าว หรือความไม่อดทน¹⁵

สำหรับการศึกษาทางการพยาบาลในแต่ละสาขามีการนำฟอรัมเธียเตอร์มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้นักศึกษาพยาบาลในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งผู้สอนสามารถกำหนดสถานการณ์จำลองทางคลินิกที่ท้าทายและมีกลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละสาขา เพื่อให้ นักศึกษาพยาบาลได้รับประสบการณ์ที่เหมาะสม ตอบสนองต่อสถานการณ์ทางคลินิกที่พบในศาสตร์การพยาบาล และความต้องการการดูแลของผู้ป่วย ดังตัวอย่างการนำฟอรัมเธียเตอร์ไปใช้ในการศึกษาพยาบาลในบางสาขา ได้แก่

การพยาบาลสุขภาพจิต

- การมุ่งเน้นทักษะการสื่อสาร: ฟอรัมเธียเตอร์สามารถใช้เพื่อเพิ่มทักษะการสื่อสารเพื่อการบำบัด เช่น การฟังอย่างตั้งใจ การเอาใจใส่ และการสื่อสารแบบอวัจนภาษา
- การจัดการกับการตีตราและการเลือกปฏิบัติ: สร้างสถานการณ์ที่แสดงถึงสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการตีตราและการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลที่มีอาการป่วยทางจิต
- การจัดการสถานการณ์วิกฤต: โดยการจำลองสถานการณ์วิกฤตที่มักพบในสภาพแวดล้อมด้านสุขภาพจิต เช่น การลดความรุนแรงของผู้ป่วยจิตเวชที่อยู่นิ่ง หรือการตอบสนองต่อเหตุการณ์การทำร้ายตัวเอง

การพยาบาลเด็ก

- สถานการณ์ที่เหมาะสมกับเด็ก: พัฒนาสถานการณ์ให้สอดคล้องกับผู้ป่วยเด็กและครอบครัว โดยจัดการกับความวิตกกังวลทั่วไป เช่น ความกลัวเข็ม ความวิตกกังวลในการแยกจากกัน หรือการรับมือกับความเจ็บป่วยเรื้อรัง
- ผสมผสานเทคนิคการเล่นบำบัด: การผสมผสานเทคนิคการเล่นบำบัดเข้ากับกิจกรรมฟอรัมเธียเตอร์เพื่อดึงดูดผู้ป่วยเด็กในลักษณะที่ไม่คุกคามเด็กและสนุกสนาน
- การดูแลที่เน้นครอบครัวเป็นศูนย์กลาง: โดยให้ผู้ปกครองและผู้ดูแลมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการวางแผนการดูแล

การพยาบาลผู้สูงอายุ

- การจัดการความท้าทายที่เกี่ยวข้องกับอายุ: สถานการณ์ที่เน้นความท้าทายเฉพาะของผู้สูงอายุต้องเผชิญ เช่น การจัดการกับอาการเรื้อรัง การรับมือกับความสูญเสียและความเศร้าโศก หรือการนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านไปยังสถานดูแลผู้สูงอายุระยะยาว
- การส่งเสริมความเป็นอิสระและศักดิ์ศรี: มุ่งเน้นสถานการณ์ที่ส่งเสริมกลยุทธ์ในการรักษาความเป็นอิสระ การรักษาศักดิ์ศรี และการยกระดับคุณภาพชีวิตในผู้สูงอายุ

- การจัดการกับความบกพร่องทางสติปัญญา: สถานการณ์เกี่ยวกับโรคสมองเสื่อมหรือโรคอัลไซเมอร์ และสำรวจเทคนิคการสื่อสารและแนวทางการดูแลที่ยืดหยุ่นและเป็นศูนย์กลาง

การใช้ฟอรัมเชิงโต้ตอบสำหรับการเรียนรู้ทางไกล

นอกจากการเรียนรู้ฟอรัมเชิงโต้ตอบในห้องเรียนแล้ว การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ฟอรัมเชิงโต้ตอบสามารถทำได้ในการเรียนรู้ทางไกลช่วยให้นักศึกษาพยาบาลสามารถเข้าถึงการฝึกฝนและการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในช่วงที่มีการระบาดของโควิด-19 ซึ่งเพิ่มความสะดวกในการเรียนรู้ ตัวอย่างของการใช้ฟอรัมเชิงโต้ตอบในการเรียนรู้ทางไกลมีดังนี้

1. แพลตฟอร์มออนไลน์แบบโต้ตอบ: ใช้แพลตฟอร์มออนไลน์แบบโต้ตอบหรือสภาพแวดล้อมเสมือนที่ช่วยให้ผู้เรียนหรือผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟอรัมเชิงโต้ตอบจากทางไกล
 2. สถานการณ์ตามวิดีโอ: สร้างสถานการณ์ผ่านวิดีโอที่ผู้เรียนสามารถรับชมและโต้ตอบได้โดยการหยุดวิดีโอเพื่อหารือและสำรวจแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน
 3. การสัมมนาผ่านเว็บไซต์และฝึกปฏิบัติการเสมือนจริง: ดำเนินการโดยที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในแบบฝึกหัดของฟอรัมเชิงโต้ตอบผ่านอุปกรณ์การประชุมทางวิดีโอ ซึ่งอำนวยความสะดวกโดยอาจารย์ผู้สอนที่มีประสบการณ์
 4. เครื่องมือที่ใช้แสดงบทบาทสมมติออนไลน์: ใช้เครื่องมือเล่นตามบทบาททางออนไลน์หรือสถานการณ์จำลองที่ช่วยให้ผู้เรียนฝึกการรับแสดงในบทบาทที่แตกต่างและมีปฏิสัมพันธ์ในสถานการณ์เสมือนจริง
- การใช้ตัวเลือกที่เป็นแบบเสมือนจริงและออนไลน์เหล่านี้ช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นในการจัดประสบการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้เพื่อวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ทางไกลและการศึกษาต่อเนื่องอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวอย่างการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ฟอรัมเชิงโต้ตอบ

ผู้เขียนได้จัดการเรียนการสอนโดยใช้ฟอรัมเชิงโต้ตอบสำหรับการเรียนรู้ทางไกลเพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพให้นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 ในช่วงการระบาดโควิด-19 ซึ่งไม่สามารถจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนได้ นักศึกษาต้องเรียนออนไลน์ และสัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่เสถียร จึงใช้เทคนิคฟอรัมเชิงโต้ตอบโดยนำเสนอสถานการณ์จำลองผ่านคลิปวิดีโอ มีการดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้สอนจัดเตรียมสถานการณ์จำลองและเขียนบทพูด (Scripts) สำหรับตัวละคร ในสถานการณ์จำลองนี้เป็นการสนทนาในขณะที่วางแผนจำหน่ายผู้ป่วยจิตเวชกลับบ้าน ซึ่งในสถานการณ์จำลองเป็นการสนทนายาระหว่างสามผู้ป่วย ผู้ป่วยจิตเวช แพทย์ และพยาบาล โดยสถานการณ์จำลองเน้นการสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ สามผู้ป่วยยังไม่พร้อมที่จะรับผู้ป่วยกลับบ้าน และขอฝากให้ทางโรงพยาบาลดูแลผู้ป่วยต่ออีก 3 วัน แพทย์ให้ข้อมูลสั้น ๆ แก่สามผู้ป่วยเกี่ยวกับอาการผู้ป่วยทุเลา และสามารถกลับไปอยู่บ้านได้ ในขณะที่ให้ข้อมูลก็กดดูหน้าจอคอมพิวเตอร์ตลอดเวลา พยาบาลพูดสนับสนุนคำพูดของแพทย์เกี่ยวกับอาการของผู้ป่วยดีขึ้นกว่าเดิม ผู้ป่วยต้องการกลับบ้านมากและพูดแทรกการสนทนา แพทย์ พยาบาลไม่ได้ใส่ใจกับความกังวลใจ และความไม่พร้อมของสามผู้ป่วยที่จะรับผู้ป่วยกลับบ้าน สามของผู้ป่วยจำเป็นต้องรับผู้ป่วยกลับบ้านด้วยความรู้สึกคับข้องใจ และไม่พึงพอใจ
2. ผู้สอนแสดงบทบาทสมมติตามตัวละครที่กำหนด และจัดทำคลิปวิดีโอ
3. ผู้สอนเปิดคลิปวิดีโอให้นักศึกษาดู
4. ภายหลังจากนักศึกษาดูคลิปวิดีโอแบ่งนักศึกษาเป็น 4 กลุ่ม ๆ ละ 7 - 8 คน ในแต่ละกลุ่มมีอาจารย์

ประจำกลุ่มทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวยการเรียนรู้ (Facilitator) และมีผู้สอน 1 คนทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินรายการ (Moderator) โดยดำเนินการ ดังนี้

- 4.1 ให้นักศึกษาอภิปรายเกี่ยวกับพฤติกรรมและความต้องการของตัวละครที่สวมบทบาทผู้ป่วย บทบาทญาติ บทบาทแพทย์ และบทบาทพยาบาลเป็นอย่างไร
- 4.2 ให้นักศึกษาอภิปรายเกี่ยวกับบทบาทของตัวละครใดที่นักศึกษาอยากจะเปลี่ยนแปลงเพราะอะไร
- 4.3 การเปลี่ยนแปลงบทบาทในข้อดังกล่าวข้างต้นนั้น นักศึกษาอยากจะแสดงออกหรือสื่อสารอย่างไร ที่คิดว่าเหมาะสมและทำให้สถานการณ์ดีขึ้น โดยให้เขียนบทพูด (Scripts)
- 4.4 ให้นักศึกษาแต่ละกลุ่มแสดงบทบาทสมมติตามที่ได้อภิปรายกันและจัดทำคลิปวิดีโอ
5. ให้นักศึกษาในแต่ละกลุ่มได้นำเสนอคลิปวิดีโอ
6. ผู้สอนสรุปผลการเรียนรู้ (Debriefing) โดยการอภิปรายร่วมกับนักศึกษาและการให้ข้อมูลย้อนกลับ รวมทั้งการนำหลักการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ต่อ ๆ ไป
7. ให้นักศึกษาทุกคนเขียนบันทึกการสะท้อนคิดเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้

บทสรุป

ฟอรัมเธียเตอร์เป็นหนึ่งในกลยุทธ์การเรียนการสอนที่ทรงพลังสำหรับการจัดการศึกษาทางการแพทย์ เนื่องจากเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม และเรียนรู้จากสถานการณ์จำลอง เสมือนจริง ที่ไม่เกิดความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของผู้รับบริการในคลินิก เป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้เกิดการคิดวิเคราะห์หาทางเลือก สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาที่น่าจะเป็นไปได้ โดยอาศัยความรู้และข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องในการดูแลผู้รับบริการภายใต้สถานการณ์จำลองนั้น มีการลงมือปฏิบัติจริงโดยเปลี่ยนจากการเป็นผู้ชมสู่การเป็นผู้แสดงบนเวทีโดยการตัดสินใจ ไม่มีการซักซ้อมมาก่อน ทำให้ผู้เรียนได้เกิดมุมมองที่หลากหลาย ซึ่งการเรียนรู้นี้ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทุกด้าน ได้แก่ ด้านสติปัญญา อารมณ์ จิตใจ และสังคม ภายใต้บรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัยจากการถูกวิพากษ์วิจารณ์และมีความเป็นมิตร

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1. การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ฟอรัมเธียเตอร์สามารถทำได้ทั้งในห้องเรียน และการเรียนการสอนทางไกลโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกและเพิ่มการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา
2. การจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีนี้สามารถนำไปปรับใช้กับการพยาบาลในทุกสาขาในหลากหลายประเด็น เช่น ประเด็นที่มีความขัดแย้ง มีภาวะวิกฤติที่ต้องมีการตัดสินใจ สถานการณ์ที่พบบ่อยบนคลินิก หรือความขัดแย้งทางจริยธรรม เป็นต้น เพื่อเตรียมความพร้อมของนักศึกษาก่อนเผชิญกับสถานการณ์จริงในการฝึกภาคปฏิบัติทางการแพทย์

References

1. Office of the Education Council, Thailand. The national scheme of education 2017- 2036. Bangkok: Prigwan Graphic. 2017. (in Thai)
2. Jennings S (ed). Dramatherapy. London: Routledge; 1987.
3. Intoo - Marn P. State of knowledge in modern theatre in Thailand: Knowledge synthesis from related research. Thammasat Journal 2022;41(2):1-26. (in Thai)
4. Chuengwiwatthanaporn P. Research report on the Use of creative drama in the development of learners. Bangkok: Office of the Secretariat of the Education Council; 2003. (in Thai)
5. Jaidee L, Tepharak K. Creative drama: a new learning process to accord with national education direction. Faculty of Humanities and Applied Arts University of the Thai Chamber of Commerce. p. 1-15. 2021. Available from: https://utcc2.utcc.ac.th/humanities_conf/journal_file/0018/Creative%20Drama%20a%20new%20learning%20process%20to%20accord%20Edit%2030-3-2562.pdf (in Thai)
6. Boal A. Theatre of the oppressed. London: Pluto Press. 1979.
7. Intoo-Marn P. Ethnotheatre and its contributions to social sciences. Journal of Sociology and Anthropology 2015;34(2):123-44. (in Thai)
8. Nordström A, Fjellman-Wiklund A, Gysell T. Drama as a pedagogical tool for practicing death notification-experiences from Swedish medical students. BMC Medical Education. 2011;11-74.
9. Jacob SA, Larter J, Blair A, Boyter AC. Using forum theatre to teach communication skills within an undergraduate pharmacy curriculum: A qualitative evaluation of students' feedback. Currents in Pharmacy Teaching and Learning 2019;11(4):373-81.
10. Pearce R. Exploring the experience and impact of forum theatre techniques for developing mental health nursing skills: A mixed methods research project. Dissertation of doctor of nursing. University of West London; 2022.
11. Neilson S, Reeves A. 'Don't talk like that: It's not just what you say but how you say it': The process of developing an applied theatre performance to teach undergraduate nursing students communication skills around pediatric end-of-life care. Journal of Applied Arts & Health 2018;9(1):99-111.
12. O'Flynn-Magee K, Rodney P, Maitland S, Proznick K, Turner H, Esson L, et al. The CRAB workshop: Using forum theatre and cognitive rehearsal to address bullying in nursing education. Quality Advancement in Nursing Education-Avancées En Formation Infirmière. 2021;7(2):2.
13. ThaiHealth. "Marundu" drama for the voiceless: It reflects the meaning of the oppressed. 2019. Available from: <https://www.thaihealth.or.th/มาร้องดู-ละคร ของผู้ไร้/>. (in Thai)
14. Tantermkieat T. Creation of Forum Theater to enhance nursing ethics [master thesis on the Internet]. Bangkok: Chulalongkorn University; 2016. [cited Nov 8] Available from: <http://doi.org/10.58837/CHULA.THE.2016.402> (in Thai)
15. Bewer VV, Woodgate RL, Martin D, Deer F. Exploring theatre of the oppressed and forum theatre as pedagogies in nursing education. Nurse Education Today 2021;103:104940.
16. Arveklev SH, Wigert H, Berg L, Burton B, Lepp M. The use and application of drama in nursing education: An integrative review of the literature. Nurse Education Today 2015;35(7):e12-7.

17. Middlewick Y, Kettle TJ, Wilson JJ. Curtains up! Using forum theatre to rehearse the art of communication in healthcare education. *Nurse Education in Practice* 2012;12(3):139-42.
18. Wilson J, Walker S. Turning a crisis into an interactive drama: An introductory paper of a 'clickers theatre' in nurse education. *Nurse education today*. 2017;51:109-11.
19. Vulpe OG. & Tabără A. Forum theatre: A non-formal teaching method in European context: Methodological guide. [Internet]. 2016 [cited 2024 March 13]. Available from: https://cngi.ro/docs/concursuri%20si%20proiecte/proiecte%20europene/erasmus/ForumTheatre/Second_intellectual_output_O2.pdf